Contemporary Political Studies, Institute for Humanities and Cultural Studies (IHCS)
Quarterly Journal, Vol. 17, No. 1, Spring 2026, 169-200
https://www.doi.org/10.30465/cps.2025.50698.3491

The Relationship between Ethnic Convergence in Khuzestan and Iran's National Security (2016-2023)

Gholamhossein Saeminia[*], Fereydoun Akbarzadeh[**]
Farzad Navidnia[***], Shiva Jalalpoor[****]

Abstract

This study examines the cultural, social, economic, and political factors affecting ethnic convergence in Khuzestan province and its impact on Iran's national security from 2016 to 2023. The main research question investigates how ethnic convergence in Khuzestan influences national security. The primary hypothesis suggests that the participation of ethnic groups in social and political processes, particularly at the local level, can strengthen ethnic convergence and consequently enhance national security. The study employs a qualitative research method through semi-structured interviews with 20 experts, including university professors, cultural activists, ethnic leaders, and local officials. Data were analyzed using thematic analysis. The findings indicate that fair distribution of economic resources, employment opportunities, political participation, and supportive governmental policies are key factors in strengthening ethnic convergence and national security. Conversely, social and economic inequalities and environmental crises can pose threats to ethnic

* PhD Student, Department of Political Science, Ahvaz Branch, Islamic Azad University, Ahvaz, Iran, saeminiagholamhosein@gmail.com

** Assistant Professor, Department of Political Science, Ahvaz Branch, Islamic Azad University, Ahvaz, Iran (Corresponding Author), feredounakbarzadeh@gmail.com

*** Assistant Professor, Department of Political Science, Andimeshk Branch, Islamic Azad University, Andimeshk, Iran, farzad.navid@gmail.com

**** Assistant Professor, Department of Political Science, Islamic Azad University, Ahvaz Branch, Ahvaz, Iran, shiva_jalalpoor@yahoo.com

Date received: 10/12/2024, Date of acceptance: 02/02/2025

cohesion and national stability. Additionally, ethnic leaders and social institutions play a crucial role in reducing tensions and promoting ethnic convergence.

Keywords: Ethnic Convergence, National Security, Khuzestan, Government Policies, Economic Inequalities, Social Participation, Ethnic Leaders.

Introduction

Khuzestan province, with its ethnic, linguistic, and religious diversity, represents a unique example of identity plurality in Iran. As a strategically significant region rich in natural resources, Khuzestan is home to a complex network of ethnic interactions, with Arabs, Lors, Bakhtiaris, and Persians coexisting while maintaining their distinct identities and demands. Ethnic identity, as a fundamental aspect of social identity, plays a critical role in shaping social relations and national cohesion. The relationship between ethnic identity and national security is particularly crucial in regions like Khuzestan, where historical, economic, and political grievances can transform ethnic identity into a potential source of division. The core question of this study is: How does ethnic identity function as both a unifying force for national cohesion and a factor in ethnic tensions and security threats? The study explores whether economic and environmental crises, such as water scarcity and industrial pollution, contribute to perceived injustices and weaken social integration. Moreover, governmental policies on regional development, the role of ethnic leaders, and social institutions are examined to determine their influence on fostering inter-ethnic cooperation or exacerbating ethnic tensions. Despite existing research on ethnic issues in Iran, there is a lack of in-depth studies that analyze the direct impact of ethnic identity on national security in a strategic province like Khuzestan. This study aims to bridge this gap by providing a comprehensive analysis that can assist policymakers in devising strategies to mitigate tensions and reinforce social cohesion in this sensitive region.

Materials & Methods

This study employs a qualitative research approach, grounded in the interpretive paradigm, which emphasizes understanding social meanings from the perspectives of participants. Unlike positivist approaches that prioritize quantitative measurements, interpretivism seeks to explore lived experiences and subjective interpretations.

Data were collected through semi-structured interviews with 20 experts, including university professors, cultural activists, ethnic leaders, and local officials.

The semi-structured format allowed for a flexible yet guided conversation, enabling deeper insights into the complexities of ethnic convergence and national security.

The selection of participants was based on purposeful sampling, ensuring that those with substantial knowledge and experience in ethnic and security-related issues were included. Each interview lasted between 60 to 90 minutes, and all interviews were recorded and transcribed for analysis.

Thematic analysis was used to identify key themes within the data. This method is well-suited for qualitative studies that seek to uncover patterns in participants' narratives. To ensure validity and reliability, the study employed:

1. Triangulation of data sources – comparing perspectives from different participant groups.
2. Member checking – participants reviewed and confirmed the accuracy of interpretations.
3. Inter-coder reliability – two independent analysts coded the data, ensuring consistency in theme identification.

Discussion and Results

The findings of the study highlight four major categories of factors influencing ethnic convergence in Khuzestan: cultural factors, social factors, economic factors, and political factors.

1. Cultural Factors

   Shared religious and cultural practices play a pivotal role in fostering ethnic unity. Events such as Ashura and Arbaeen bring together different ethnic groups, reinforcing a sense of collective identity. However, sectarian differences, particularly between Shia and Sunni communities, pose a challenge to cohesion. In Arab-majority areas, where both sects coexist, religious tensions can escalate when combined with socio-economic grievances. Religious institutions and local media have the potential to either mitigate or intensify these divisions based on their messaging and engagement strategies.

2. Social Factors

   Perceived social inequalities are a major determinant of ethnic divergence. In many areas, particularly Arab-majority regions, limited access to healthcare, education, and public services has created a sense of

marginalization. This feeling of exclusion fuels distrust in government policies and weakens national unity. Civil society organizations can play a crucial role in alleviating these tensions by fostering cross-ethnic dialogue and advocating for inclusive development programs.

3. Economic Factors

Economic disparities remain one of the most significant sources of ethnic tension in Khuzestan. Despite being rich in oil and gas resources, many local communities—especially among Arab and Bakhtiari populations—believe that they are not benefiting equitably from the province's wealth.

- Employment in major industries such as oil and petrochemicals is perceived to be disproportionately allocated to non-local workers, intensifying resentment.
- Environmental crises (e.g., water shortages and pollution) disproportionately affect Arab and rural communities, further exacerbating grievances.

A more equitable distribution of resources and employment opportunities is essential to reducing ethnic-based tensions and fostering a sense of belonging among all communities.

4. Political Factors

Government policies play a decisive role in determining whether ethnic convergence strengthens or weakens.

- Inclusive policies, where all ethnic groups participate in governance, enhance national security by ensuring that all voices are heard.
- Exclusionary or centralized policies, where local ethnic leaders and communities feel sidelined, lead to discontent and, in extreme cases, fuel separatist tendencies.
- The role of foreign influence is also crucial. External actors have historically attempted to exploit ethnic grievances in Khuzestan to destabilize the region and challenge Iran's national security.

The findings emphasize the importance of local representation in political decision-making, the empowerment of ethnic leaders, and transparent governance as key elements in promoting stability and integration.

Conclusion

The study demonstrates that ethnic convergence in Khuzestan is intricately linked to national security, with various social, economic, cultural, and political dimensions influencing this relationship.

1. Cultural and religious events have the potential to bridge ethnic divisions, but sectarian conflicts remain a challenge.
2. Social inequalities must be addressed through fair access to services and infrastructure development.
3. Economic policies should prioritize equitable job distribution and environmental sustainability to prevent resource-based grievances.
4. Political inclusivity is vital; policies that incorporate all ethnic communities into decision-making processes foster national unity, while exclusionary strategies risk exacerbating separatist sentiments.

The study recommends targeted government policies that enhance ethnic representation, equitable economic distribution, and social inclusivity. If properly managed, Khuzestan can serve as a model for ethnic integration in multi-ethnic societies, reinforcing national security while preserving cultural diversity.

Biblography

Abdullah-Khani, A. (2004). Nazarieh-haye amniyat [Theories of security]. Tehran: Ebrar-e Moaser Institute for International Studies. {in persian}

Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. Qualitative Research in Psychology, 3(2), 77-101.

Brubaker, R. (2004). Ethnicity without groups. Harvard University Press.

Buzan, B. (1991). People, states and fear: An agenda for international security studies in the post-Cold War era. Lynne Rienner Publishers.

Buzan, B. (1999). Mardom, dowlat-ha va harras: Bazaandishi-e amniyat-e melli [People, states, and fear: Rethinking national security] (M. Attarzadeh, Trans.). Tehran: Pazhuheshkadeh-ye Motale'at-e Rahbordi. {in persian}

Buzan, B., & Wæver, O. (2003). Regions and powers: The structure of international security. Cambridge University Press.

Cederman, L.-E., Wimmer, A., & Min, B. (2010). Why do ethnic groups rebel? New data and analysis. World Politics, 62(1), 87-119.

Creswell, J. W. (2013). Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches (3rd ed.). Sage Publications.

Dehghani Firouzabadi, S. J. (2010). Amniyat-e hasti-shenakhti dar siyaset-e khareji-ye Jomhuri-ye Eslami-ye Iran [Ontological security in the foreign policy of the Islamic Republic of Iran]. Quarterly Journal of Foreign Relations, 1, 41-76. {in persian}

Eisenstadt, S. N. (2000). Multiple modernities. Daedalus, 129(1), 1-29.

Fearon, J. D., & Laitin, D. D. (2003). Ethnicity, insurgency, and civil war. American Political Science Review, 97(1), 75-90.

Gellner, E. (1983). Nations and nationalism. Cornell University Press.

Giddens, A. (1991). Modernity and self-identity: Self and society in the late modern age. Stanford University Press.

Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (1985). Naturalistic inquiry. Sage Publications.

Nasr, V. (2007). The Shia revival: How conflicts within Islam will shape the future. W. W. Norton & Company.

Patton, M. Q. (2015). Qualitative research and evaluation methods (4th ed.). Sage Publications.

Rober Ger, T. (2010). Chera ensanha shorosh mikonand? [Why do people rebel?] (A. Morshedi Rad, Trans., 3rd ed.). Tehran: Pazhuheshkadeh-ye Motale'at-e Rahbordi. {in persian}

Silverman, D. (2020). Qualitative research (5th ed.). Sage Publications.

Smith, A. D. (1991). National identity. University of Nevada Press.

Zare-Zadeh Abrqooi, R. (2017). Negah-e Copenhageni be amniatisazi: Mabani va chalesh-ha [The Copenhagen approach to securitization: Foundations and challenges]. Afaq-e Amniyat, 10(36), 91-119. {in persian}

جستارهای سیاسی معاصر، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
فصل‌نامهٔ علمی (مقالهٔ پژوهشی)، سال ۱۷، شمارهٔ ۱، بهار ۱۴۰۵

رابطهٔ هم‌گرایی قومی در خوزستان و امنیت ملی ایران (۱۳۹۵-۱۴۰۲)

غلامحسین صائمی نیا*

فریدون اکبرزاده، فرزاد نویدنیا***، شیوا جلال پور*****

چکیده

این پژوهش به بررسی عوامل فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی مؤثر بر همگرایی اقوام در استان خوزستان و تأثیر آن بر امنیت ملی ایران در سال‌های ۱۳۹۵ تا ۱۴۰۲ می‌پردازد. سؤال اصلی پژوهش این است که چگونه همگرایی اقوام در خوزستان بر امنیت ملی تأثیر می‌گذارد؟ فرضیه اصلی پژوهش بر این مبنا استوار است که مشارکت اقوام در فرآیند های اجتماعی و سیاسی، به ویژه در سطح محلی، می‌تواند به تقویت همگرایی قومی و در نتیجه بهبود امنیت ملی منجر شود. روش تحقیق به صورت کیفی و با استفاده از مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته انجام شده است. داده‌ها از طریق مصاحبه با ۲۰ نفر از خبرگان، شامل اساتید دانشگاه، فعالان فرهنگی، رهبران قومی و مقامات محلی جمع‌آوری شد. تحلیل داده‌ها به روش تحلیل مضمون انجام شده است.نتایج پژوهش نشان می‌دهد که توزیع عادلانه منابع اقتصادی، فرصت‌های شغلی، مشارکت سیاسی اقوام، و سیاست‌های حمایتی دولتی از عوامل اصلی تقویت همگرایی قومی و امنیت ملی هستند. در مقابل، نابرابری های اجتماعی و اقتصادی و بحران‌های زیست‌محیطی می‌توانند تهدیداتی برای

* دانشجوی دکتری، گروه علوم سیاسی، واحد اهواز، دانشگاه آزاد اسلامی، اهواز، ایران،
saeminiagholamhosein@gmail.com
** استادیار گروه علوم سیاسی، واحد اهواز، دانشگاه آزاد اسلامی، اهواز، ایران (نویسندهٔ مسئول)،
feredounakbarzadeh@gmail.com
*** استادیار گروه علوم سیاسی، واحد اندیمشک، دانشگاه آزاد اسلامی، اندیمشک، ایران،
farzad.navid@gmail.com
**** استادیار گروه علوم سیاسی، واحد اهواز، دانشگاه آزاد اسلامی، اهواز، ایران،
shiva_jalalpoor@yahoo.com
تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۹/۲۰، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۱/۱۴

همگرایی قومی و امنیت ملی ایجاد کنند. همچنین، رهبران قومی و نهادهای اجتماعی نقشی کلیدی در کاهش تنش‌ها و ارتقای همگرایی قومی ایفا می‌کنند.

کلیدواژه‌ها: همگرایی قومی، امنیت ملی، خوزستان، سیاست‌های دولتی، نابرابری‌های اقتصادی، مشارکت اجتماعی، رهبران قومی.

۱. مقدمه

استان خوزستان با تنوع قومی، زبانی و مذهبی، نمونه‌ای منحصربه‌فرد از تنوع هویتی در ایران به شمار می‌آید. این استان به‌عنوان یکی از مناطق استراتژیک کشور، علاوه بر دارا بودن منابع طبیعی غنی، بستر پیچیده‌ای از روابط میان گروه‌های مختلف قومی است که هر یک دارای هویت‌ها و مطالبات خاص خود هستند. هویت قومی، به‌عنوان یکی از ابعاد اساسی هویت اجتماعی، نقش بسزایی در شکل‌دهی به روابط اجتماعی و انسجام ملی دارد. این امر به‌ویژه در مناطقی مانند خوزستان که اقوام متنوعی نظیر عرب‌ها، لُرها، و فارس‌ها زندگی می‌کنند، به مسئله‌ای حساس تبدیل می‌شود. در این میان، امنیت ملی که به حفظ انسجام، ثبات و کارآمدی نظام سیاسی اشاره دارد، در تعامل مستقیمی با هویت‌های قومی قرار می‌گیرد. پرسش اصلی این است که چگونه هویت‌های قومی می‌توانند همزمان به‌عنوان عامل تقویت‌کننده انسجام ملی یا زمینه‌ساز تنش‌های قومی و تهدیدات امنیتی عمل کنند؟ در شرایطی که احساس محرومیت، تبعیض و نابرابری میان اقوام تشدید شود، هویت قومی می‌تواند به ابزاری برای اعتراض و واگرایی تبدیل گردد. از سوی دیگر، تقویت مشارکت اقوام در فرآیندهای تصمیم‌گیری محلی و توزیع عادلانه منابع می‌تواند هویت‌های قومی را به فرصتی برای افزایش همبستگی اجتماعی و ارتقای امنیت ملی بدل کند. مسئله اصلی این است که در استان خوزستان، چه عواملی به واگرایی یا همگرایی هویت‌های قومی و رابطه آنها با امنیت ملی دامن می‌زنند؟ آیا بحران‌های اقتصادی و زیست‌محیطی، همچون کم‌آبی و آلودگی صنعتی، به احساس بی‌عدالتی و کاهش انسجام اجتماعی منجر می‌شوند؟ نقش سیاست‌های دولتی، به‌ویژه در حوزه‌های توسعه منطقه‌ای، چگونه بر تقویت یا تضعیف همگرایی قومی تأثیر می‌گذارد؟ از سوی دیگر، رهبران قومی و نهادهای اجتماعی چه نقشی در تسهیل تعاملات قومی و کاهش تنش‌ها ایفا می‌کنند؟ این پرسش‌ها، در کنار نبود تبیین روشن از تأثیر هویت قومی بر امنیت ملی در مناطقی نظیر خوزستان، ضرورت مطالعه‌ای جامع و عمیق در این زمینه را نشان می‌دهد. بررسی این موضوع

می‌تواند بـه روشـن شـدن رابطـه پیچیـده میـان هویـت و امنیـت ملـی کمـک کنـد و بـه سیاست‌گذاران در طراحی راهبردهایی برای کاهش تنش‌ها و تقویت انسـجام اجتمـاعی در این منطقه حساس یاری رساند.

۲. پیشینهٔ پژوهش

پژوهش باقری و همکاران (۱۴۰۱) با عنوان «الگوسازی ساختاری عوامل فرهنگی، اجتماعی و سیاسی تأثیرگذار بر همگرایی بین قومی در اهواز» به بررسی نقش انسجام اجتماعی میـان اقوام ایران پرداخته است. این تحقیق پیمایشی بـا ابـزار پرسشـنامه انجـام شـد و نشـان داد متغیرهای سرمایه فرهنگی (۰/۳۲۷)، قانون‌گرایی (۰/۳۱۲)، اسـتفاده از رسـانه‌هـای جمعـی (۰/۲۵۶)، اعتمـاد اجتمـاعی (۰/۱۸۵)، احسـاس تعلـق اجتمـاعی (۰/۱۱۴) و قـوم‌گرایـی (۰/۱۸۷-) بر همگرایی بین قومی تأثیر معناداری دارند. سرمایه فرهنگی بیشترین اثرگـذاری را داشت و ۴۴.۲ درصد از تغییرات همگرایی بین قومی توسط متغیرهای پژوهش تبیین شد. یافته‌ها تأیید می‌کننـد کـه افـزایش اعتمـاد اجتمـاعی، تعلـق اجتمـاعی، سـرمایه فرهنگـی، قانون‌گرایی و استفاده از رسانه‌های جمعی و کاهش قوم‌گرایی می‌تواند همگرایی بین قومی را تقویت کند.

رحمانی و همکاران (۱۳۹۷) در کتاب «سیاست‌های قومی و اقوام ایرانی» بـه تاریخچـه آمیختگی قومی در ایران پرداخته و بیان می‌کنند که ایـن فراینـد از زمـان ورود آریـایی‌هـا، بابلی‌ها و سومری‌ها آغاز شده و در طول تاریخ با تأثیرات سیاسی و لشکرکشی‌ها ادامه یافته است. با وجود نژاد اصلی آریایی ایرانی‌ها، این تغییرات نژادی موجـب تنـوع قـومی شـده است. امروزه ایران، به‌عنوان یک کشور چندقومی، با ترکیب متنوعی از گـروه‌هـای زبـانی، مذهبی و قومی مواجه است که این موضوع همواره مورد توجه سیاست‌گذاران بوده اسـت. بر اساس دیدگاه امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری، تنوع قومی می‌تواند بـه‌عنـوان یـک فرصت تلقی شود؛ هرچند برخی آن را تهدید می‌دانند. از این‌رو، واگرایی و همگرایی اقوام در این چارچوب مطرح می‌شود.

رحمانی و همکاران (۱۳۹۷) در کتاب «سیاست‌های قومی و اقوام ایرانی» بیان مـی‌کننـد که آمیختگی قومی در ایران از ورود آریایی‌ها، بابلی‌ها و سومری‌هـا آغـاز شـده و بـا تـأثیر تحولات تاریخی و لشکرکشی‌ها ادامه یافته است. ایـن تنـوع قـومی ایـران را بـه کشـوری چندقومی تبدیل کرده که مسائل مرتبط با آن همواره مورد توجه سیاست‌گذاران بوده است.

بر اساس دیدگاه امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری، این تنوع می‌تواند فرصتی برای تقویت وحدت ملی باشد، هرچند برخی آن را تهدید می‌دانند. در نتیجه، مفهوم واگرایی و همگرایی اقوام در این چارچوب اهمیت می‌یابد.

مقاله «قومیت، شورش و جنگ داخلی» نوشته فیرون و لیتین (۲۰۰۳) به بررسی رابطه بین تنوع قومی و وقوع جنگ‌های داخلی می‌پردازد. نویسندگان با تحلیل داده‌های مربوط به جنگ‌های داخلی از سال ۱۹۴۵ تا ۱۹۹۹، استدلال می‌کنند که تنوع قومی به‌تنهایی عامل تعیین‌کننده در بروز جنگ‌های داخلی نیست. بلکه عواملی مانند ضعف دولت، ناهمواری جغرافیایی، و دسترسی به منابع مالی برای شورشیان نقش مهم‌تری ایفا می‌کنند. این مطالعه نشان می‌دهد که سیاست‌های تقویت‌کننده همگرایی قومی و تقویت نهادهای دولتی می‌تواند به کاهش خطر جنگ‌های داخلی کمک کند.

گلنر (۱۹۳۸) در کتاب «ملت ها و ناسیونالیسم» به بررسی خاستگاه و توسعه ناسیونالیسم و تأثیر آن بر همگرایی قومی می‌پردازد. او استدلال می‌کند که ناسیونالیسم محصول مدرنیته و صنعتی‌شدن است و به‌عنوان ابزاری برای ایجاد همگرایی قومی و هویت ملی عمل می‌کند. گلنر با تحلیل ساختارهای اجتماعی و اقتصادی، نشان می‌دهد که چگونه ناسیونالیسم می‌تواند به ایجاد وحدت در جوامع چندقومیتی کمک کند، اما در عین حال می‌تواند به تنش‌ها و درگیری‌های قومی نیز منجر شود. این کتاب برای فهم رابطه بین ناسیونالیسم و همگرایی قومی در جوامع مدرن اهمیت دارد.

اسمیت (۱۹۹۱) در «هویت ملی» به بررسی مفهوم هویت ملی و تأثیر آن بر همگرایی قومی می‌پردازد. اسمیت با تحلیل تاریخی و جامعه‌شناختی، نشان می‌دهد که چگونه هویت‌های ملی در طول زمان شکل گرفته و با هویت‌های قومی تعامل داشته‌اند. او به بررسی نقش اسطوره‌ها، خاطرات تاریخی و نمادها در تقویت یا تضعیف همگرایی قومی می‌پردازد و تأکید می‌کند که هویت ملی می‌تواند به‌عنوان عاملی برای وحدت یا منبعی برای تنش‌های قومی عمل کند. این کتاب برای درک پیچیدگی‌های هویت ملی و تأثیر آن بر روابط قومی در جوامع چندقومیتی مفید است.

سدِرمن و همکاران(۲۰۱۰) در «چرا گروههای قومی شورش می کنند؟» به تحلیل دلایل شورش‌های قومی می‌پردازد و با استفاده از داده‌های جدید، نشان می‌دهد که نابرابری‌های سیاسی و اقتصادی بین گروه‌های قومی می‌تواند به شورش‌های قومی منجر شود. نویسندگان استدلال می‌کنند که گروه‌های قومی که از قدرت سیاسی محروم هستند یا با

تبعیض اقتصادی مواجه‌اند، بیشتر احتمال دارد که به شورش دست بزنند. این مطالعه بر اهمیت سیاست‌های همگرایی قومی و توزیع عادلانه منابع برای حفظ ثبات سیاسی تأکید می‌کند.

نوآوری این تحقیق در چندین بعد قابل مشاهده است:

- تمرکز بر خوزستان به‌عنوان منطقه‌ای کلیدی برای امنیت ملی ایران –برخلاف بسیاری از پژوهش‌های مرتبط با امنیت قومی که در سطح ملی یا منطقه‌ای بررسی شده‌اند، این تحقیق به‌طور خاص بر استان خوزستان تمرکز دارد که به دلیل موقعیت جغرافیایی، منابع طبیعی، و تنوع قومی دارای اهمیت استراتژیک است.
- بررسی جامع عوامل همگرایی قومی –این پژوهش نه تنها به عوامل فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی مؤثر بر همگرایی قومی پرداخته، بلکه رابطه این عوامل را با امنیت ملی ایران تحلیل کرده است.
- استفاده از روش کیفی با رویکرد تحلیل مضمون –برخلاف بسیاری از مطالعات پیشین که عمدتاً از روش‌های کمی و پیمایشی استفاده کرده‌اند، این تحقیق از روش کیفی و مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته با ۲۰ نفر از خبرگان (اساتید دانشگاه، فعالان فرهنگی، رهبران قومی و مقامات محلی) بهره برده است. این رویکرد به کشف عمیق‌تر معانی و انگیزه‌های اجتماعی کمک می‌کند.
- اتکا بر چارچوب نظری مکتب کپنهاگ در تحلیل امنیت قومی –در این پژوهش، مکتب کپنهاگ و مفاهیم آن از جمله امنیتی‌سازی، بخش‌بندی امنیت، و مجموعه امنیت منطقه‌ای به‌عنوان چارچوب نظری برای تحلیل تأثیر همگرایی قومی بر امنیت ملی مورد استفاده قرار گرفته‌اند، که یک رویکرد نوین در مطالعات امنیتی ایران محسوب می‌شود.
- بررسی رابطه بحران‌های زیست‌محیطی با همگرایی قومی و امنیت ملی –یکی از نوآوری‌های این تحقیق، تحلیل تأثیر بحران‌هایی مانند کم‌آبی و آلودگی صنعتی بر واگرایی قومی و تهدیدات امنیتی است، که معمولاً در پژوهش‌های مرتبط با امنیت قومی کمتر مورد توجه قرار گرفته است.
- ارائه پیشنهادات سیاستی عملی و کاربردی –برخلاف برخی پژوهش‌ها که صرفاً به تحلیل وضعیت بسنده می‌کنند، این تحقیق پیشنهادات سیاستی مشخصی برای کاهش

نابرابری‌ها، افزایش مشارکت اقوام در سیاست‌گذاری‌ها، و تقویت همگرایی قومی ارائه داده است.

۳. چارچوب نظری: امنیت و قومیت در مکتب کپنهاگ

مکتب کپنهاگ در مطالعات امنیتی حول سه ایده‌ی اساسی شکل گرفته است : امنیتی سازی (Securitization)، بخش‌ها و مجموعه‌ی امنیتی منطقه‌ای(Regional Security Complex). امنیتی سازی، به خارج ساختن یک مساله از حوزه سیاست عادی و واردسازی آن به قلمرو سیاست اضطراری از طریق بازنمایی آن به مثابه تهدید وجودی اشاره دارد. بخش‌ها بر تقسیم امنیت به ابعاد نظامی، سیاسی، جامعه‌ای، اقتصادی و زیست محیطی تأکید می‌کند. مفهوم مجموعه‌ی امنیت منطقه‌ای نیز به اهمیت سطح منطقه‌ای در تحلیل امنیت اشاره دارد و سعی در ایجاد طرح‌واره‌ی تحلیلی برای تبیین چگونگی گره خوردن نگرانی‌های امنیت در صورت‌بندی منطقه‌ای دارد(زارع‌زاده ابرقویی،۱۳۹۶: ۱۱۹-۹۱). در این میان، آن طور که ویور نیز اذعان دارد، ایده‌ی «امنیتی‌سازی» جایگاهی محوری در معرفی مکتب کپنهاگ دارد و به بهترین شکل ممکن مبانی فرانظری و دلالت‌های سیاسی آن را تعیین می‌کند (Waever,2003: 7-8). باری بوزان را باید مهمترین نماینده‌ی مکتب کپنهاگ دانست. وی با انتقاد از آنچه آن را برداشت ساده انگارانه از مفهوم امنیتی می‌نامد، اظهار می‌دارد که برخلاف واقع‌گرایان به کسب امنیت از طریق کسب قدرت و یا اعتقاد آرمان‌گرایان به تأمین امنیت از طریق صلح، اکنون نیاز به ارائه‌ی یک دیدگاه میانه که هر دو مفهوم قدرت و صلح را در خود جای دهد به عنوان بهترین تعریف برای مفهوم امنیت ضروری می باشد (بوزان،۱۳۷۸: ۱۵-۱۶). مکتب کپنهاگ را می‌توان واکنشی نسبت به دیدگاه واقع‌گرایان و لیبرالیست‌ها نسبت به امنیت دانست. در حالی که واقع‌گرایان در بحث امنیت محوریت را به قدرت نظامی می‌دادند، لیبرال‌ها با خوش خیالی تأمین امنیت را در دستیابی به صلح می‌دانستند. در واقع چهارچوب تنگ و محدود دامنه امنیت در دیدگاه آنان در مکتب کپنهاگ اصلاح گردیده است. باری بوزان برخلاف دیدگاه رویکردهای پیشین در مورد امنیت که آن را امری عینی و واقعی تصور می‌کردند، بیان می‌دارد که امنیت مساله‌ای است بیناذهنی که مبتنی بر تصمیم بازیگران خواهد بود. بدین ترتیب ممکن است برداشت و ادراکات امنیتی و متفاوتی از سوی بازیگران مختلف حتی در مورد موضوعی خاص روی دهد. از سوی دیگر برداشت و ارزیابی دیگران در مورد امنیتی ساختن یک موضوع توسط

یک بازیگر اهمیت می‌یابد زیرا این برداشت و ارزیابی آنها در نهایت بر نحوه‌ی تصمیم‌گیری و پاسخ‌های آنها تأثیرگذار خواهد بود (زارع زاده ابرقویی،۱۳۹۶: ۱۱۹-۹۱). بر همین اساس در حالی که یک موضوع در نزد بازیگری می‌تواند به عنوان تهدیدی امنیتی قلمداد شود، همان مساله نزد بازیگر دیگر مساله‌ای عادی تلقی می‌شود. این مساله «تنگنای امنیت» یا معمای امنیت نامیده می‌شود.

بوزان با نقد نگاه تقلیل‌گرایانه رویکردهای سنتی، به چند دلیل گسترش مفهوم امنیت را ضروری می‌دانست :

- افزایش سطح روابط میان کنش‌گران نظام بین‌الملل باعث تغییر و دگرگونی چهره تهدیدات گردیده و انواع دیگری از تهدیدات به جز تهدیدات نظامی ظهور یافته‌اند؛
- ویژگی‌های سیاسی امنیت نیز از این دلایل می باشد. به عنوان نمونه مفهوم امنیت موسع، باعث جلوگیری از اختلافات میان واقع‌گرایان و آرمانگرایان می‌شود؛ زیرا از یک سو باعث مهیاشدن فضای صلح برای بازیگران طالب صلح می‌شود اما در عین حال به آنهایی که به دنبال سلطه بر دیگران می‌باشند مجال چندانی نخواهد داد.
- سومین دلیل به ویژگی چندبعدی بودن امنیت از لحاظ فکری برمی‌گردد. در این چارچوب مفهوم امنیت به عنوان پیونددهنده میان نظریه و تحلیل اقدام می‌کند و نظریه روابط بین‌الملل، اقتصاد سیاسی بین‌الملل، مطالعات منطقه‌ای، مطالعات استراتژیک و سایر حوزه‌های سیاست بین‌الملل را به هم پیوند می‌دهد (عبدالله خانی،۱۳۸۳: ۱۴۳-۱۴۲).

در این جا تعریف و تفسیر مکتب کپنهاگ از مفهوم امنیت، به تفسیر سازه‌انگاران از امنیت نزدیک می‌شود. به عبارت دقیق‌تر، هر دو مکتب تفسیری هستی‌شناسانه از امنیت داشته و بر نتایج آن به مثابه ضرورتی در بازتعریف این مفهوم تأکید می‌کنند. نظریات و آموزه‌های واقع‌گرایان در مورد امنیت برای سالها بر نظریات روابط بین‌المللی غلبه داشته است، اینگونه دیدگاه مادی گرایانه تمام انواع احساسات و عواطف انسانی و مبانی هویتی را در تحلیل های خود نادیده گرفته است (به استثنای ترس و مشتقات آن یعنی ناامنی و اضطراب ناشی از معضله امنیت) و در واقع احساسات را از «عقلانیت» جهان سیاست حذف می کنند. برای مدت‌های مدیدی این ایده که اولویت با امنیت فیزیکی است و اینکه این پیش فرض مبتنی است بر یک تفکر عاقلانه ، منطقی و شفاف بر تمام قرائت های

روابط بین المللی غلبه داشت و نقش احساسات و مبانی هـویتی در روابـط بـین الملـل در جهان سیاست برای هدایت یک بررسی سیستماتیک از رفتارها نابسنده در نظر گرفته می‌شد و گاهی آنگونه تفسیر می‌شد که موجب فهم غلط می‌شـوند(Harta, 2012: 73). اندیشـمندان سازه‌انگار موضوع نیاز به رضایت و احساسات نتیجه بخش را مطرح کردنـد ، بطـور مثـال الکساندر ونت بر سازه اجتماعی ترس و اضطراب تاکید کرد و به تبیین این مسئله پرداخت که چگونه افراد هنگامی که نیازهایشان برطرف مـی شـود احسـاس رضـایت مـی کننـد و چگونه افراد هنگامی که نیازهایشان برطرف می شود احساس ترس و ناامیـدی مـی کننـد. ونت پنج نیاز اساسی را اینگونه برمی شمرد: امنیت فیزیکی ، امنیت هستی شناختی ، پیوند ، عزت نفس و تعالی. وی امنیت هستی شناختی را اینگونه تبیین می کند که :«نیاز انسـان بـه داشتن انتظارات نسبتا ثابت در مورد طبیعت بویژه جهـان اجتمـاعی پیرامـونش». الکسـاندر ونت هم بر امنیت فیزیکی و هم هستی شناختی برای شناخت جهان سیاست تاکید می کند و در همین ارتباط می گوید: «درکنار امنیت فیزیکی ، امنیت هسـتی شـناختی انسـان را بـه جستجوی به رسمیت شناختن جایگاه خود وا می دارد»(Herta,2012:73-74) .

امنیت هستی شناختی جایگاه خود در روابط بین الملل و تئوری امنیـت در نتیجـه یـک تلاش بین رشته ای ، تصاحب کرد. در همین رابطه همه‌ی نظریه‌پردازانی که این مفهـوم را بکار برده‌اند به طور گسترده ای این مفهوم را از جامعه شناختی و یا بـه طـور دقیـق تـر از جامعه شناس بریتانیایی آنتونی گیدنز به عاریه گرفته اند. آنتونی گیـدنز در کتـابش در سـال ۱۹۹۱ (مدرنیته و هویت) مفهوم «امنیـت هسـتی شـناختی» را اینگونـه تعریـف مـی کنـد : «اطمینان خاطری که اکثر انسان ها در تداوم هویت شان و در تداوم اجتماع پیرامون شـان و محیط مادی عمل شان احساس می کنند . احساس قابلیت اتکا بـه پیرامـون اسـاس امنیـت هستی شناختی را شکل می دهد»(Giddens ,1991:243). در ایـن زمینـه، گیـدنز بـر رهیافـت اریکسون اتکا می کند که رابطه و ارتباط نزدیکی بین هویت و امنیت قائل است. هویت در آثار و آراء اریکسون، ساز وکار مهارکننده تشویش و نگرانی است کـه یـک نـوع احسـاس اطمینان و اعتماد ، پیش بینی پذیری و کنترل در واکنش به تغییر و تحول تشویش کننـده از طریق تصدیق دوباره هویت قبلی با تکوین و ایجاد یک هویت جدید را تقویـت و تثبیـت می کند(دهقانی فیروزآبادی ،۱۳۸۸ :۴۶) . بـه نظـر گیـدنز و اریکسـون ، هویـت فـردی و خودشناسی عبارت است از تکوین و ایجاد تداوم و استمرار زندگینامـه ای کـه فـرد را بـه

حفظ یک روایت از خود و پاسخگویی به پرسش هایی درباره انجـام دادن،اقـدام کـردن و هستی قادر می کند.

بنابراین، همانگونه که سیگل بیان می کند:

> یک انگیزه قوی برای حفظ هویت در انسان وجود دارد . یک احساس تداوم که تـرس از تغییر و تحول فوری و فاحش یا ناخواسته در اثر فشار نیروهـا و عوامـل بیرونـی و بیگانه را تخفیف و تسکین می دهد. (دهقانی فیروزآبادی، ۱۳۸۸: ۴۷-۴۶).

چنگ زدن به مبانی هویتی خاص در واقع توسل به منابعی اسـت کـه احسـاس تـرس مداوم از تغییرات و تخریب های فوری بر اثر فشار نیروهای بیگانه را تسکین می دهد . این هویت اغلب به صورت فرایند شدن تلقی و تصور می شود . بر اثـر قـرار گـرفتن تکـوین هویت در فرایند شدن ، تلقی هویت جمعی فراتر از مجموع هویت های شخصـی افـراد و اعضا امکان پذیر می شود. این بدان معناست که جستجوی امنیت هویتی ، همانند فیزیکی ، محرک و انگیزه رفتاری بسیار مهمی برای افراد و گروه هاست. بنـابراین، براسـاس دیـدگاه سازه‌انگارانه باید پذیرفت که حفظ و تداوم سازه‌های هویتی یکی از مهم‌ترین دغدغـه‌هـای بشری در سطح فردی و جمعی است و طبعا گسست در آن‌ها می‌تواند به مثابـه تهدیـدات هویتی تلقی شده و امنیت روانی و فیزیکی انسان‌ها را به خطر اندازد و در نتیجه منجـر بـه رفتارهای واکنشی براساس هویت شود . در همین راستا تحلیل حرکت های واکنشی ناشی از سرکوب هویتی، نیازمند فهم دقیق عوامل محیطی است که –سیاست های بازیگر خارجی یکی از موارد تعیین کننده در این رابطه است.

۴. روش تحقیق

در این پژوهش، روش‌شناسی مبتنی بر پارادایم تفسیرگرایی است که بر فهم و تفسیر معانی اجتماعی از دیدگاه مشارکت‌کنندگان تأکید دارد. پارادایم تفسیرگرایی، برخلاف رویکردهای اثبات‌گرایانه، بر تجربیات زیسته و دیدگاه‌های ذهنی افراد تمرکز دارد و تلاش می‌کند تـا از طریق تعامل نزدیک با داده‌ها، معانی پنهان را کشف کند(Creswell, 2013:25). ایـن رویکـرد برای تحقیقاتی که به دنبال کشف عمق مسائل اجتماعی و فرهنگی هستند، مناسـب اسـت. ابزار گردآوری داده‌ها در این مطالعه پرسشنامه کیفی نیمه ساختاریافته است که امکان تعامل پویا و انعطاف‌پذیر با مشارکت‌کنندگان را فراهم می‌آورد. پرسشنامه کیفی نیمـه‌سـاختاریافته

شامل مجموعه‌ای از سوالات باز است که به محقق اجازه می‌دهد با هدایت گفتگو، ابعاد مختلف موضوع پژوهش را بررسی کند و به اطلاعات عمیق‌تری دست یابد (Silverman, 2020:115).

برای اجرای این روش، ابتدا سوالات بر اساس چارچوب نظری تحقیق طراحی و با نظر خبرگان اصلاح شدند. این سوالات به‌گونه‌ای تنظیم شدند که ضمن پوشش اهداف پژوهش، فضای گفتگوی آزاد و طبیعی را برای مشارکت‌کنندگان فراهم کنند. مشارکت‌کنندگان شامل ۲۰ نفر از خبرگان مرتبط با موضوع پژوهش بودند که به روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شدند. این روش به دلیل توانایی آن در انتخاب افرادی که بیشترین اطلاعات را در زمینه مورد مطالعه دارند، انتخاب شد(Patton, 2015:54). در فرآیند اجرای مصاحبه‌ها، محقق تلاش کرد تا از طریق تعامل نزدیک و ایجاد محیطی امن، مشارکت‌کنندگان را به بیان تجربیات، نظرات و برداشت‌های خود تشویق کند. این روش امکان کشف معانی عمیق‌تر و شناسایی پیچیدگی‌های موضوع پژوهش را فراهم کرد. هر مصاحبه به‌طور متوسط بین ۶۰ تا ۹۰ دقیقه طول کشید و تمامی مصاحبه‌ها ضبط و سپس به‌طور کامل پیاده‌سازی شدند. داده‌های جمع‌آوری‌شده به روش تحلیل تم بررسی شدند، که یکی از روش‌های پرکاربرد در پارادایم تفسیرگرایی است و به شناسایی مضامین اصلی و فرعی در داده‌ها کمک می‌کند (Braun & Clarke, 2006:78).

در راستای تضمین روایی و پایایی، از مثلث‌سازی داده‌ها و بازبینی توسط مشارکت‌کنندگان استفاده شد. بازبینی یافته‌ها با مشارکت‌کنندگان باعث شد تا صحت برداشت‌های محقق از داده‌ها تأیید شود. همچنین، کدگذاری داده‌ها توسط دو تحلیل‌گر مستقل انجام شد و نتایج آن‌ها مقایسه شد تا پایایی میان‌کدگذاران تضمین گردد(Lincoln & Guba, 1985:301). مستندسازی کامل داده‌ها و تحلیل‌ها نیز به حفظ شفافیت فرآیند پژوهش کمک کرد. این روش تحقیق، با تمرکز بر تعاملات انسانی و توجه به معانی ذهنی مشارکت‌کنندگان، به‌خوبی با اهداف پژوهش هماهنگ است و به درک عمیق‌تر از موضوع مطالعه کمک می‌کند.

مشخصات جمعیتی مصاحبه شونده ها

ردیف	سن	جنسیت	موقعیت شغلی یا پست سازمانی	سال تجربه	قومیت
1	48	مرد	استاد دانشگاه	15	عرب
2	39	مرد	سازمان غیردولتی	11	لر
3	60	زن	استاد دانشگاه	25	لر
4	45	مرد	پژوهشگر اجتماعی	10	عرب
5	38	زن	استاد دانشگاه	9	فارس
6	52	مرد	فعال فرهنگی و مذهبی	15	عرب
7	51	زن	استاد دانشگاه	17	فارس
8	55	مرد	دفتر تقریب مذاهب	20	عرب
9	52	مرد	دفتر تقریب مذاهب	8	عرب
10	52	مرد	استاد دانشگاه	20	لر
11	49	مرد	دفتر تقریب مذاهب	9	لر
12	48	زن	فعال فرهنگی و مذهبی	11	لر
13	45	زن	دفتر تقریب مذاهب	8	عرب
14	46	مرد	بخش فرهنگی یک نهاد دینی	15	فارس
15	46	مرد	فعال فرهنگی و مذهبی	16	عرب
16	48	مرد	دفتر تقریب مذاهب	12	فارس
17	49	زن	پژوهشگر فرهنگی و اجتماعی	10	فارس
18	42	زن	پژوهشگر فرهنگی و اجتماعی	10	عرب
19	43	زن	عضو نهاد توسعه فرهنگی	8	لر
20	46	مرد	مسئول بخش فرهنگی یکی از نهادهای دینی	11	لر

۵. یافته‌های تحقیق

۱.۵ تحلیل عوامل مؤثر بر همگرایی یا واگرایی اقوام در خوزستان و تأثیرات آن بر امنیت ملی

استان خوزستان، با منابع طبیعی غنی، موقعیت جغرافیایی حساس، و تنوع قومی، از اهمیت ویژه‌ای در سیاست داخلی و امنیت ملی ایران برخوردار است. این استان، با جمعیتی متشکل از اقوام عرب، بختیاری، لر و فارس، همواره بستری برای تعاملات پیچیده فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی بوده است. این تنوع، در کنار فرصت‌های بی‌شمار برای

تقویت همبستگی ملی، چالش‌هایی برای امنیت داخلی نیز ایجاد کرده است. در این تحلیل، عوامل مؤثر بر همگرایی یا واگرایی اقوام در خوزستان و تأثیر آن‌ها بر امنیت ملی بررسی خواهد شد.

۱.۱.۵ عوامل فرهنگی

یکی از مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار بر همگرایی قومی در خوزستان، اشتراکات فرهنگی و مذهبی است. مراسم‌های مذهبی همچون عزاداری محرم، اربعین، و اعیاد اسلامی که توسط شیعه‌ها و سنی‌ها به‌صورت مشترک برگزار می‌شوند، بستری برای تقویت روابط میان‌قومی فراهم می‌کنند. این مناسبت‌ها، از طریق ایجاد حس تعلق به یک هویت ملی و مذهبی مشترک، به کاهش تنش‌های قومی کمک می‌کنند(Nasr, 2006: 92). به‌عنوان مثال، مراسم اربعین که میلیون‌ها نفر از اقوام مختلف در آن شرکت می‌کنند، نمونه‌ای بارز از تعاملات میان‌قومی است که به کاهش سوءتفاهم‌ها و تقویت روابط دوستانه منجر می‌شود. در کنار این فرصت‌ها، تفاوت‌های مذهبی میان اقوام خوزستان همچنان چالش‌هایی به همراه دارد. تضادهای مذهبی، به‌ویژه در مناطق عرب‌نشین که اقوام سنی و شیعه در کنار هم زندگی می‌کنند، می‌تواند زمینه‌ساز بروز تنش‌ها و درگیری‌های قومی باشد. در مناطقی که این اختلافات با مشکلات اجتماعی و اقتصادی همراه می‌شود، خطر واگرایی قومی افزایش می‌یابد. برای مثال، در برخی از مناطق عرب‌نشین استان، اختلافات مذهبی همراه با احساس تبعیض در دسترسی به خدمات عمومی، می‌تواند به بی‌اعتمادی نسبت به سیاست‌های دولت منجر شود. نهادهای مذهبی و فرهنگی، در مدیریت این تنش‌ها نقشی کلیدی دارند. برنامه‌های آموزشی و فرهنگی که بر ارزش‌های مشترک اسلامی و ملی تأکید دارند، می‌توانند به تقویت همگرایی قومی کمک کنند. علاوه بر این، رسانه‌های محلی و ملی، از طریق ترویج احترام به تنوع فرهنگی و مذهبی، می‌توانند در کاهش تنش‌های قومی نقش مؤثری ایفا کنند. رسانه‌های اجتماعی نیز ابزار قدرتمندی برای ترویج پیام‌های همگرایانه و ایجاد تعاملات مثبت میان اقوام مختلف هستند.

۲.۱.۵ عوامل اجتماعی

نابرابری‌های اجتماعی و تبعیض در دسترسی به خدمات عمومی، از مهم‌ترین عواملی هستند که بر واگرایی قومی در خوزستان تأثیر می‌گذارند. در بسیاری از مناطق این استان،

به‌ویژه در مناطق حاشیه‌ای و اقوام عرب، احساس محرومیت اجتماعی ناشی از دسترسی نابرابر به خدمات بهداشتی، آموزشی، و رفاهی وجود دارد. این احساس محرومیت می‌تواند به کاهش انسجام اجتماعی و افزایش نارضایتی‌های قومی منجر شود (Eisenstadt, 2002: 18). برای مثال، در مناطق عرب‌نشین استان خوزستان، محدودیت در دسترسی به زیرساخت‌های آموزشی و بهداشتی، همراه با عدم وجود فرصت‌های برابر در استخدام، باعث افزایش بی‌اعتمادی به سیاست‌های دولت شده است. این احساس محرومیت و بی‌عدالتی، به تقویت حس جدایی‌طلبی و کاهش همگرایی میان اقوام منجر می‌شود. نهادهای اجتماعی و مدنی می‌توانند نقش مؤثری در کاهش این احساسات ایفا کنند. این نهادها، با برگزاری برنامه‌های آموزشی و توسعه تعاملات میان‌قومی، می‌توانند به افزایش آگاهی و تقویت روابط اجتماعی کمک کنند. برنامه‌های اجتماعی مبتنی بر عدالت و توسعه، همچون ایجاد فرصت‌های آموزشی و بهبود زیرساخت‌های بهداشتی در مناطق محروم، ابزارهایی قدرتمند برای کاهش نارضایتی‌های قومی هستند. افزون بر این، همکاری نزدیک میان نهادهای دولتی و مدنی برای توسعه اجتماعی پایدار، می‌تواند گام مهمی در راستای تقویت همبستگی ملی باشد.

۳.۱.۵ عوامل اقتصادی

وضعیت اقتصادی، یکی از کلیدی‌ترین عوامل تأثیرگذار بر همگرایی یا واگرایی اقوام در خوزستان است. استان خوزستان، به‌دلیل منابع عظیم نفت و گاز، نقشی حیاتی در اقتصاد ملی ایفا می‌کند. اما توزیع ناعادلانه منابع اقتصادی و فرصت‌های شغلی، یکی از دلایل اصلی نارضایتی‌های قومی در این منطقه است. اقوام بومی، به‌ویژه عرب‌ها، اغلب احساس می‌کنند که از مزایای اقتصادی منطقه خود محروم شده‌اند. برای مثال، شرکت‌های بزرگ نفتی و صنعتی که در خوزستان فعالیت می‌کنند، عمدتاً کارکنان غیربومی را استخدام می‌کنند، که این مسئله به تشدید نارضایتی‌ها دامن می‌زند(Buzan, 1991: 215).

برای کاهش این نارضایتی‌ها و تقویت همگرایی قومی، سیاست‌های اقتصادی باید بر اساس عدالت و توزیع برابر منابع طراحی شوند. ایجاد فرصت‌های شغلی برای بومیان در پروژه‌های صنعتی و عمرانی، نه‌تنها وضعیت اقتصادی اقوام را بهبود می‌بخشد، بلکه حس تعلق به جامعه و نظام سیاسی را نیز تقویت می‌کند. در این راستا، ایجاد اشتغال پایدار در

مناطق محروم خوزستان، می‌تواند به کاهش مهاجرت‌های اجباری و حفظ انسجام اجتماعی کمک کند.

برنامه‌های آموزشی و حرفه‌ای که مهارت‌های شغلی بومیان را افزایش دهند نیز می‌توانند در کاهش نابرابری‌های اقتصادی مؤثر باشند. برای مثال، ایجاد مراکز آموزش فنی‌وحرفه‌ای در مناطق محروم خوزستان، می‌تواند فرصت‌های شغلی جدیدی برای اقوام محلی ایجاد کند و به تقویت انسجام اجتماعی منجر شود.

۴.۱.۵ عوامل سیاسی

سیاست‌های دولتی در زمینه مشارکت اقوام در فرآیندهای تصمیم‌گیری، نقشی کلیدی در تعیین همگرایی یا واگرایی قومی ایفا می‌کنند. بر اساس تحقیقات انجام‌شده، سیاست‌های شمول‌گرا که تمامی اقوام را در فرآیندهای سیاسی و اجتماعی دخیل می‌کنند، می‌توانند به کاهش تنش‌ها و تقویت روابط میان‌قومی کمک کنند (Brubaker, 2004: 89). به ویژه در مناطق متنوعی مانند خوزستان، مشارکت سیاسی اقوام در تصمیم‌گیری‌های کلان و محلی، عاملی مؤثر در تقویت حس تعلق به نظام سیاسی است، سیاست‌های تبعیض‌آمیز یا نادیده گرفتن برخی اقوام از مشارکت‌های سیاسی می‌تواند به واگرایی قومی و تهدیدات امنیت ملی منجر شود. به طور خاص در خوزستان، اقوام عرب اغلب احساس می‌کنند که در تصمیم‌گیری‌های محلی سهمی ندارند. این احساس تبعیض می‌تواند نارضایتی‌های قومی را افزایش داده و به تنش‌های داخلی دامن بزند. مطالعات نشان می‌دهند که سیاست‌های اقتدارگرا و حذف گروه‌های قومی از فرآیندهای تصمیم‌گیری، می‌توانند شکاف‌های قومی را تعمیق کنند و امنیت داخلی را تهدید نمایند (گر،۱۳۸۸: ۲۸).

یکی از، نبود نهادهای محلی است که نماینده منافع اقوام مختلف باشند. این خلأ نهادی باعث شده که بسیاری از اقوام احساس کنند صدای آن‌ها در سیاست‌گذاری‌های کلان شنیده نمی‌شود. ایجاد شوراهای محلی با حضور نمایندگان تمامی اقوام، می‌تواند به تقویت همگرایی و کاهش اختلافات کمک کند. افزون بر این، رهبران قومی نیز می‌توانند نقش کلیدی در تسهیل گفت‌وگوهای میان‌قومی و افزایش اعتماد میان دولت و اقوام ایفا کنند.

سیاست‌های هویتی نیز تأثیر بسزایان‌قومی خوزستان دارند. استفاده ابزاری از هویت‌های قومی و مذهبی در سیاست‌های منطقه‌ای می‌تواند به تشدید اختلافات و تقویت واگرایی منجر شود. سیاست‌های مبتنی بر یکسان‌سازی هویتی، بدون توجه به تنوع فرهنگی اقوام،

اغلب نارضایتی و بی‌اعتمادی را میان اقوام تشدید می‌کند. این نوع سیاست‌ها در مناطق قومی همچون خوزستان، که از تنوع گسترده‌ای برخوردار است، می‌تواند به تهدیدات امنیت ملی دامن بزند.

در تحلیل عوامل سیاسی، تأثیر بازیگران خارج شود. مداخلات خارجی، به‌ویژه در مناطق نفت‌خیز، اغلب با تشدید اختلافات قومی و ایجاد بی‌ثباتی همراه است. این مداخلات، به‌طور خاص از طریق حمایت از گروه‌های قومی خاص یا استفاده از گفتمان‌های تفرقه‌افکنانه، می‌توانند بر روابط داخلی اقوام تأثیر بگذارند.

در نهایت، سیاست‌های عدالت‌محور و شمول‌گرا که بر تقویت مشارکت اقوای تصمیم‌گیری تمرکز دارند، می‌توانند به کاهش واگرایی و تقویت همگرایی قومی کمک کنند. ایجاد نهادهای نمایندگی قومی و افزایش آگاهی سیاسی اقوام، از ابزارهای مهم برای مدیریت تنوع قومی و تقویت امنیت ملی است.

۶. نقش امنیت ملی

همگرایی یا واگرایی اقوام در خوزستان تأثیر مستقیمی بر امنیت ملی ایران دارد. استان خوزستان با موقعیت جغرافیایی استراتژیک، منابع طبیعی غنی، و تنوع قومی و مذهبی، از جمله مناطقی است که تغییرات در روابط میان اقوام آن می‌تواند به‌طور قابل توجهی بر امنیت ملی کشور تأثیر بگذارد. در شرایطی که اقوام در خوزستان احساس تعلق به نظام سیاسی و اجتماعی داشته باشند، احتمال بروز نارضایتی‌های قومی کاهش می‌یابد و در نتیجه امنیت ملی تقویت می‌شود. در مقابل، واگرایی قومی، نارضایتی‌ها و بی‌اعتمادی‌های داخلی می‌تواند به اعتراضات، ناآرامی‌ها و حتی درگیری‌های قومی منجر شود که تهدیدی جدی برای امنیت داخلی و حتی تهدیدی برای تمامیت ارضی کشور به شمار می‌آید (گر، ۱۳۸۸: ۲۹).

یکی از عوامل مهم در این رابطه، احساس مشارکت اقوام مختلف در فرآیندهای اجتماعی، اقتصادی و سیاسی است. اگر اقوام احساس کنند که از منابع، فرصت‌ها و تصمیم‌گیری‌ها محروم شده‌اند، به‌ویژه در مناطقی با جمعیت‌های پرتنوع نظیر خوزستان، این احساس محرومیت می‌تواند به کاهش انسجام اجتماعی و تقویت جدایی‌طلبی قومی منجر شود. در این راستا، سیاست‌های دولتی که به توزیع عادلانه منابع و فرصت‌ها توجه دارند، می‌توانند به تقویت همگرایی قومی کمک کنند و از بروز اختلافات و تنش‌های قومی

جلوگیری نمایند. در این صورت، اقوام مختلف به نظام سیاسی و دولت اعتماد خواهند کرد و امنیت ملی تقویت می‌شود.

یکی دیگر از عواملی که بر امنیت ملی تأثیر دارد، نقش نهادهای اجتماعی و مذهبی در تقویت همگرایی و کاهش اختلافات قومی است. در خوزستان، با توجه به تنوع مذهبی و فرهنگی میان اقوام، نهادهای مذهبی مانند مساجد و حسینیه‌ها، در کاهش شکاف‌ها و ایجاد فضای همبستگی مؤثر هستند. در صورتی که این نهادها به‌عنوان پل ارتباطی میان اقوام عمل کنند و پیام‌های وحدت‌آفرین را ترویج دهند، می‌توانند به کاهش تهدیدات قومی و تقویت امنیت داخلی کمک کنند. از سوی دیگر، عدم نظارت و یا بی‌توجهی به فعالیت‌های تفرقه‌افکنانه این نهادها می‌تواند به گسترش تنش‌های قومی و تهدید امنیت ملی منجر شود.

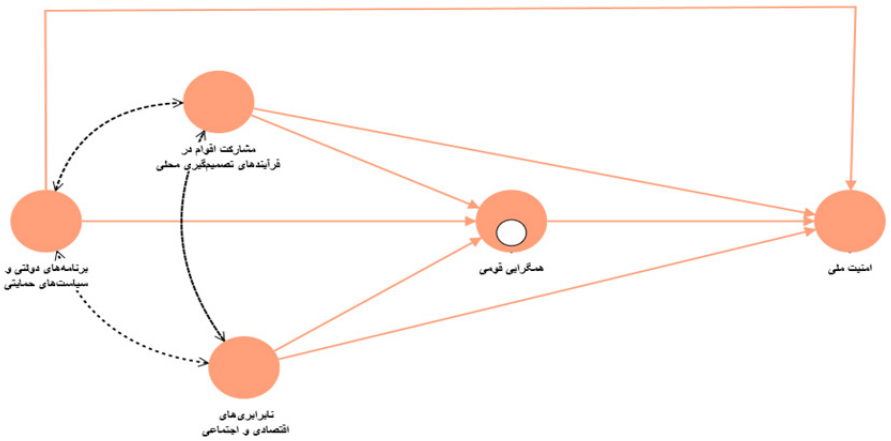
واگرایی قومی، علاوه بر تهدیدات داخلی، می‌تواند به تهدیدات خارجی نیز دامن بزند. در شرایطی که اقوام مختلف در یک منطقه احساس کنند که از حقوق خود محروم شده‌اند، احتمال تحریک یا مداخله نیروهای خارجی در جهت حمایت از این اقوام افزایش می‌یابد. این مداخلات، به‌ویژه در استان‌های مرزی و حساس مانند خوزستان، می‌تواند به بحران‌های داخلی دامن زده و امنیت ملی را تهدید کند. همچنین، تأثیرات این بحران‌ها می‌تواند در سطح منطقه‌ای و حتی جهانی گسترش یابد.

در مجموع، همگرایی قومی در خوزستان می‌تواند به تقویت امنیت اجتماعی و امنیت ملی منجر شود. ایجاد فرصت‌های برابر برای تمامی اقوام، احترام به هویت‌های قومی و مذهبی، و تقویت فرآیندهای مشارکت‌پذیر می‌تواند به کاهش تنش‌ها و تهدیدات قومی کمک کند و امنیت داخلی کشور را تقویت نماید. بنابراین، تقویت همگرایی میان اقوام مختلف در خوزستان، از طریق سیاست‌های عادلانه و جامع، یکی از الزامات اساسی برای حفظ امنیت ملی ایران است.

جدول ۱. عوامل مؤثر بر همگرایی قومی در خوزستان و تأثیر آن بر امنیت ملی

سؤالات اصلی و فرعی	عوامل تأثیرگذار	تأثیرات بر همگرایی یا واگرایی	تأثیرات بر امنیت ملی
چگونه همگرایی اقوام در استان خوزستان در سال‌های ۱۴۰۲–۱۳۹۵ بر امنیت ملی تأثیر گذاشته است؟	تقویت همبستگی و روابط اجتماعی میان اقوام در شرایط بحرانی	کاهش تنش‌ها از طریق مشارکت‌های اجتماعی و فرصت‌های شغلی عادلانه	افزایش ثبات اجتماعی و کاهش تهدیدات داخلی در صورت تقویت همگرایی

سؤالات اصلی و فرعی	عوامل تأثیرگذار	تأثیرات بر همگرایی یا واگرایی	تأثیرات بر امنیت ملی
چه عواملی در سطح فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی بر همگرایی یا واگرایی اقوام خوزستان تأثیرگذار هستند؟	عوامل فرهنگی: مراسم مذهبی مشترک، احترام به تنوع فرهنگی	فرصت‌های شغلی و توسعه اقتصادی می‌تواند به کاهش تنش‌ها کمک کند	توزیع عادلانه منابع به کاهش تضادها و تقویت امنیت ملی منجر می‌شود
	عوامل اجتماعی: نهادهای مذهبی و مدنی، آگاهی قومی	تبعیض‌های اجتماعی و نابرابری‌ها موجب واگرایی اجتماعی می‌شود	افزایش نارضایتی‌ها و تنش‌ها می‌تواند به تهدیدات امنیتی داخلی منجر شود
	عوامل اقتصادی: توزیع عادلانه فرصت‌های شغلی و منابع طبیعی، پروژه‌های عمرانی و فرصت‌های آموزشی	فقر و نابرابری اقتصادی موجب افزایش احساس محرومیت و واگرایی می‌شود	عدم توسعه اقتصادی عادلانه می‌تواند به تنش‌های قومی و ناامنی اجتماعی دامن بزند
	عوامل سیاسی: سیاست‌های همه شمول و مشارکتی در تصمیم گیری‌ها	سیاست‌های اقتدارگرا موجب محرومیت اقوام از مشارکت‌های سیاسی می‌شود	محرومیت سیاسی می‌تواند به ناآرامی‌های قومی و تهدیدات امنیتی داخلی منجر شود
نقش هویت قومی در ایجاد یا تقویت روابط بین اقوام مختلف خوزستان چیست؟	تقویت هویت قومی مشترک از طریق مراسم مذهبی و فرهنگی	تضادهای مذهبی و فرهنگی می‌تواند موجب واگرایی و تنش‌های قومی شود	تقویت هویت مشترک موجب کاهش تهدیدات قومی و تقویت امنیت اجتماعی می‌شود
چگونه سیاست‌های دولتی در حوزه‌های اجتماعی و اقتصادی بر تقویت یا تضعیف همگرایی قومی تأثیر داشته‌اند؟	سیاست‌های شمول‌گرا و مشارکت‌پذیر در تصمیم‌گیری‌ها	سیاست‌های تبعیض‌آمیز و نابرابری در منابع می‌تواند واگرایی را تشدید کند	محرومیت‌ها و تبعیض‌های سیاسی می‌تواند امنیت ملی را تحت تهدید قرار دهد
چه چالش‌هایی در حوزه همگرایی قومی وجود دارد که می‌تواند تهدیداتی برای امنیت ملی ایجاد کند؟	تفاوت‌های مذهبی، اقتصادی و سیاسی	تبعیض‌های اقتصادی و اجتماعی، اختلافات مذهبی و آموزش نابرابر می‌توانند به تشدید شکاف‌ها و واگرایی قومی منجر شوند	افزایش تنش‌ها و واگرایی می‌تواند تهدیدی برای امنیت ملی ایجاد کند
رهبران قومی و نهادهای اجتماعی چگونه می‌توانند در تقویت همگرایی قومی و کاهش تنش‌های بین قومی نقش‌آفرینی کنند؟	رهبران قومی و نهادهای اجتماعیمی‌توانند با تقویت گفت‌وگوها و همکاری‌های فرهنگی در تقویت همگرایی کمک کنند	نداشتن آگاهی سیاسی و محرومیت از حق تصمیم‌گیری می‌تواند به تنش‌های داخلی و عدم ثبات قومی منجر شود	حمایت از اقوام و تقویت روابط میان‌قومی می‌تواند امنیت ملی را تقویت کرده و منازعات قومی را کاهش دهد

نمودار ۱-۱. الگوی نهایی عوامل مؤثر بر همگرایی قومی در خوزستان و تأثیر آن بر امنیت ملی

۷. نتیجه‌گیری

با توجه به تحلیل‌های ارائه‌شده، می‌توان نتیجه گرفت که همگرایی قومی در خوزستان تحت تأثیر مجموعه‌ای از عوامل پیچیده فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی است. سیاست‌های دولتی عادلانه و توزیع منابع به‌طور عادلانه، همراه با حمایت از رهبران قومی و تقویت نهادهای اجتماعی می‌تواند به تقویت همگرایی و کاهش واگرایی اقوام در خوزستان کمک کند. در نهایت، اگر این فرآیندها به درستی مدیریت شوند، می‌توانند امنیت ملی را تقویت کنند و از بروز بحران‌های قومی جلوگیری نمایند.

در تحلیل همگرایی یا واگرایی اقوام در استان خوزستان و تأثیر آن بر امنیت ملی در سال‌های ۱۳۹۵ تا ۱۴۰۲، نتایج به‌دست آمده از هر دو بخش کمی و کیفی به وضوح نشان می‌دهند که عوامل متعدد فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی در این روند دخیل هستند. این تحلیل‌ها نشان می‌دهند که استان خوزستان، با توجه به تنوع قومی و مذهبی که در خود جای داده، یکی از مناطقی است که همگرایی یا واگرایی اقوام می‌تواند تأثیرات جدی بر امنیت ملی داشته باشد. از یک سو، مراسم مذهبی مشترک مانند عزاداری محرم و اربعین، که اقوام مختلف چه شیعه و چه سنی در آن مشارکت دارند، به‌عنوان فرصتی برای تقویت هویت قومی مشترک و کاهش تنش‌ها در نظر گرفته شده است. این مناسبت‌ها به‌ویژه در خوزستان که تنوع قومی و مذهبی بالایی دارد، به مردم این فرصت را می‌دهند که احساس همبستگی اجتماعی بیشتری داشته باشند و از این طریق، تهدیدات قومی و مذهبی کاهش

یابد. با این حال، تضادهای مذهبی و تفاوت‌های فرهنگی میان اقوام مختلف به‌ویژه شیعه‌ها و سنی‌ها در خوزستان همچنان به‌عنوان چالشی بزرگ باقی می‌ماند که می‌تواند به شکاف‌های عمیق‌تری منجر شود. این تضادها نه تنها روابط اجتماعی را پیچیده‌تر می‌کنند، بلکه در درازمدت می‌توانند تهدیدات جدی برای امنیت ملی ایجاد کنند.

در سطح اجتماعی، نهادهای مذهبی و فرهنگی در خوزستان از جمله عواملی هستند که می‌توانند در تقویت همگرایی میان اقوام مختلف نقشی مهم ایفا کنند. نهادهایی چون مساجد، حسینیه‌ها و انجمن‌های فرهنگی به‌عنوان فضاهایی برای تعاملات اجتماعی و فرهنگی به شمار می‌روند که می‌توانند به‌عنوان ابزارهایی برای کاهش تنش‌ها و تسهیل ارتباطات بین اقوام عمل کنند. اما در عین حال، بی‌توجهی به نابرابری‌های اجتماعی و تبعیض‌های موجود در دسترسی به خدمات و فرصت‌ها، به‌ویژه در مناطق حاشیه‌ای و مناطقی که اقوام عرب در آن ساکن هستند، موجب افزایش احساس محرومیت و نارضایتی در این اقوام می‌شود. این نابرابری‌ها می‌تواند به تقویت واگرایی و تضعیف همگرایی منجر شود. احساس بی‌عدالتی اجتماعی و اقتصادی یکی از عوامل اصلی است که می‌تواند به بحران‌های قومی و تهدیدات امنیتی داخلی منجر شود. در این زمینه، لزوم اصلاح سیاست‌های اجتماعی و اقتصادی که به برابری فرصت‌ها و کاهش تبعیض‌ها توجه داشته باشد، امری ضروری است.

از منظر اقتصادی، توزیع ناعادلانه منابع طبیعی و فرصت‌های شغلی در استان خوزستان، که به دلیل وجود منابع عظیم نفت و گاز از اهمیت اقتصادی ویژه‌ای برخوردار است، می‌تواند موجب تشدید شکاف‌های اجتماعی و قومی شود. به‌ویژه در مناطقی که اقوام سنی زندگی می‌کنند، عدم دسترسی برابر به منابع و فرصت‌های شغلی می‌تواند به افزایش نارضایتی‌ها و احساس بی‌اعتمادی میان اقوام مختلف منجر شود. این نابرابری‌ها به‌ویژه در زمینه‌های فرصت‌های شغلی و توسعه صنایع می‌تواند عامل واگرایی قومی باشد. این مسئله نیازمند توجه ویژه به توزیع عادلانه منابع و فرصت‌های شغلی است که می‌تواند نه تنها به تقویت همگرایی قومی کمک کند، بلکه به کاهش بحران‌های اقتصادی و اجتماعی و در نتیجه تهدیدات امنیتی نیز منجر شود. در خوزستان، استخدام افراد بومی در پروژه‌های صنعتی و عمرانی مرتبط با منابع طبیعی می‌تواند به‌عنوان یک راهکار مؤثر برای کاهش تنش‌ها و تقویت همگرایی اقوام محلی عمل کند.

در سطح سیاسی، سیاست‌های دولتی به‌ویژه در زمینه‌های هویتی و مذهبی تأثیر زیادی بر روابط قومی دارند. اگر سیاست‌های دولتی شمول‌گرا و مشارکت‌پذیر باشند و به تمام اقوام فرصت برابر برای مشارکت در فرآیندهای اجتماعی و سیاسی داده شود، می‌توانند به تقویت همگرایی قومی و کاهش تنش‌های سیاسی منجر شوند. این در حالی است که سیاست‌های اقتدارگرا و تبعیض‌آمیز می‌تواند به شکاف‌های عمیق‌تری میان اقوام و در نهایت به تهدیدات امنیتی داخلی منجر شود. در خوزستان، که اقوام مختلف با هویت‌های دینی و قومی متفاوت زندگی می‌کنند، باید توجه بیشتری به برابری در مشارکت‌های سیاسی و توزیع منابع در سطح منطقه‌ای و ملی شود. سیاست‌های تبعیض‌آمیز یا ناعادلانه می‌تواند به تشدید واگرایی قومی و افزایش تهدیدات اجتماعی و امنیتی منجر شود.

چالش‌های موجود در حوزه همگرایی قومی در خوزستان شامل بحران‌های زیست‌محیطی، مهاجرت‌های داخلی، و تبعیض‌های اجتماعی و اقتصادی است. بحران‌های زیست‌محیطی مانند کم‌آبی و آلودگی‌های صنعتی می‌تواند به فشارهای اجتماعی و اقتصادی بر اقوام مختلف وارد کند که در نتیجه به تشدید تنش‌ها و نارضایتی‌های قومی می‌انجامد. علاوه بر این، مهاجرت‌های داخلی به مناطق شهری می‌تواند به مشکلات اجتماعی و اقتصادی برای اقوام جدید مستقر در این مناطق ایجاد کند که این مشکلات در صورت عدم مدیریت صحیح، به تهدیداتی برای امنیت داخلی تبدیل خواهد شد. برای مقابله با این چالش‌ها، سیاست‌های حمایتی و برنامه‌های توسعه‌ای منطقه‌ای می‌توانند نقش بسزایی ایفا کنند. به‌ویژه در زمینه مدیریت منابع طبیعی و بحران‌های زیست‌محیطی، همکاری‌های میان‌قومی و بین‌نهادی می‌تواند به تقویت همگرایی و کاهش تنش‌ها کمک کند.

رهبران قومی و نهادهای اجتماعی در خوزستان نقش کلیدی در تقویت همگرایی قومی و کاهش تنش‌ها ایفا می‌کنند. رهبران قومی، با توجه به نفوذی که در میان مردم دارند، می‌توانند با تقویت گفت‌وگوهای میان‌قومی و تشویق به همکاری‌های فرهنگی و اجتماعی، به کاهش اختلافات کمک کنند. نهادهای اجتماعی نیز می‌توانند با برگزاری برنامه‌های فرهنگی و اجتماعی مشترک، محیطی مناسب برای تعاملات بیشتر اقوام مختلف فراهم آورند و از این طریق به کاهش تنش‌ها و افزایش همگرایی کمک کنند.

در مجموع، همگرایی قومی در خوزستان تأثیر مستقیمی بر امنیت ملی دارد. اگر برنامه‌ها و سیاست ها به‌طور عادلانه و شمولی تدوین شوند و تمام اقوام در فرآیندهای اجتماعی و اقتصادی مشارکت کنند، می‌توانند به تقویت همگرایی و کاهش تهدیدات داخلی منجر

شوند. در این راستا، توجه به سیاست‌های اقتصادی عادلانه، برابری در دسترسی به منابع و فرصت‌های شغلی، و تقویت هویت ملی به‌ویژه از طریق مراسم‌های مذهبی و فرهنگی مشترک می‌تواند به کاهش شکاف‌های قومی و اجتماعی و در نهایت تقویت امنیت ملی منجر شود. اگر این فرآیندها به درستی مدیریت شوند، می‌توانند استان خوزستان را به عنوان نمونه‌ای موفق در ایجاد همگرایی قومی و تقویت امنیت ملی معرفی کنند.

۸. پیشنهادات سیاستی

در اینجا پیشنهادات مختلف سیاستی و پیشنهاد برای تحقیقات آینده ارائه می شود

- توزیع عادلانه منابع و فرصت‌های شغلی

توزیع عادلانه منابع طبیعی و تخصیص فرصت‌های شغلی به اقوام مختلف در خوزستان باید به عنوان اولویت اصلی در سیاست‌گذاری‌های دولت قرار گیرد. یکی از راهکارهای این امر، اختصاص پروژه‌های صنعتی و عمرانی به افراد بومی و محلی است. به‌ویژه در مناطقی که منابع طبیعی نظیر نفت و گاز وجود دارد، استفاده از نیروی کار محلی می‌تواند به کاهش احساس محرومیت و نارضایتی در اقوام مختلف، به‌ویژه عرب‌ها و لُرها، کمک کند. این سیاست‌ها می‌توانند از بروز شکاف‌های اقتصادی و اجتماعی جلوگیری کرده و به تقویت همگرایی و کاهش تهدیدات امنیتی منجر شوند.

- سیاست های شمول‌گرا و مشارکت پذیر

دولت باید سیاست‌های شمول‌گرا و مشارکت‌پذیر در تمامی حوزه‌ها، به‌ویژه در سیاست‌گذاری‌های اجتماعی، اقتصادی و سیاسی را در دستور کار قرار دهد. به‌ویژه در استان‌های با تنوع قومی بالا مانند خوزستان، باید اقوام مختلف احساس کنند که در تصمیم‌گیری‌ها سهیم هستند .حمایت از اقوام در فرآیندهای سیاسی و اجتماعی می‌تواند همگرایی را تقویت کند و به کاهش احساس بی‌اعتمادی و واگرایی منجر شود. از جمله این سیاست‌ها می‌توان به افزایش مشارکت اقوام در دولت‌های محلی و تخصیص بودجه‌های ویژه برای پروژه‌های توسعه‌ای در مناطق مختلف استان اشاره کرد. همچنین می تواند چند حوزه سیاستی زیر نیازمند توجه فوری است:

- توسعه اقتصادی فراگیر و توزیع عادلانه منابع

- احساس به حاشیه رانده شدن اقتصادی از سوی گروه‌های قومی یکی از مهم‌ترین دلایل نارضایتی است. دولت باید سیاست‌هایی را اجرا کند که اطمینان حاصل شود:
- اشتغال در صنایع نفت، گاز و پتروشیمی به شکل عادلانه‌تری میان ساکنان بومی توزیع شود.
- سرمایه‌گذاری در کسب‌وکارهای کوچک و متوسط (SMEs) که متعلق به اقوام محلی هستند، افزایش یابد.
- سیاست‌های حفاظت محیط زیست برای کاهش اثرات آلودگی صنعتی و کمبود آب، که عمدتاً اقشار محروم را تحت تأثیر قرار می‌دهد، تقویت شود. اجرای این سیاست‌ها باعث می‌شود نارضایتی‌های اقتصادی کاهش یابد و احساس تعلق میان گروه‌های قومی تقویت شود که در نهایت به بهبود امنیت ملی منجر می‌شود.
- تقویت هویت ملی از طریق مراسم مذهبی و فرهنگی مشترک

باید به تقویت هویت ملی و احترام به تنوع فرهنگی توجه بیشتری شود . مراسم مذهبی و فرهنگی مشترک نظیر عزاداری محرم و اربعین که اقوام مختلف در آن مشارکت دارند، فرصتی برای تقویت همگرایی و کاهش تنش‌های مذهبی و قومی است. دولت باید از این فرصت‌ها به‌عنوان بستری برای گسترش همبستگی میان اقوام مختلف استفاده کند و برنامه‌هایی برای تشویق مشارکت جمعی در این مناسبت‌ها طراحی کند. در این زمینه تقویت نمایندگی سیاسی و حکمرانی محلی لازم است در دستور کار قرار گیرد.

- حمایت از رهبران قومی و نهادهای اجتماعی

رهبران قومی و مذهبی و نهادهای اجتماعی باید به‌عنوان عاملی کلیدی در کاهش تنش‌ها و تقویت همگرایی مورد حمایت قرار گیرند. این رهبران می‌توانند با استفاده از نفوذ خود در جوامع مختلف، گفت‌وگوهای میان‌قومی را تقویت کنند و از این طریق به افزایش انسجام اجتماعی و کاهش تنش‌ها کمک کنند. ایجاد فضاهای مشترک برای گفت‌وگو و تعامل اقوام در سطح محلی می‌تواند به نهادینه‌سازی همگرایی قومی کمک کند.

- مدیریت بحران‌های محیطی

بحران‌های زیست‌محیطی از جمله کم‌آبی و آلودگی‌های صنعتی یکی از چالش‌های عمده در خوزستان است که می‌تواند به افزایش تنش‌ها و واگرایی قومی منجر شود. بنابراین، مدیریت بحران‌های زیست‌محیطی و ایجاد برنامه‌های حمایتی برای جبران آثار منفی آن بر اقوام مختلف ضروری است. این برنامه‌ها می‌توانند شامل طرح‌های بهبود منابع آبی، برنامه‌های کاهش آلودگی و ایجاد شغل در بخش‌های مرتبط با محیط زیست باشند.

- تقویت سیاست‌های آموزشی و فرهنگی

باید به توسعه برنامه‌های آموزشی در مدارس و دانشگاه‌ها با هدف آموزش احترام به تنوع قومی و فرهنگ‌های مختلف توجه شود. این برنامه‌ها می‌توانند از بروز پیش‌داوری‌ها و تبعیض‌های قومی جلوگیری کنند و به ترویج همبستگی ملی کمک کنند. به‌ویژه در مناطق مرزی و قومی حساس، باید آموزش‌هایی در زمینه تقویت آگاهی‌های اجتماعی و همگرایی فرهنگی ارائه شود.

۹. پیشنهادات برای تحقیقات آینده

- مطالعه تأثیر سیاست‌های دولتی بر همگرایی قومی

نیاز است تا مطالعات بیشتری در زمینه تأثیر سیاست های دولتی، به‌ویژه در زمینه توزیع منابع و فرصت‌های شغلی بر همگرایی قومی در خوزستان انجام شود. این تحقیقات می‌توانند به شناسایی مناطق بحرانی و گروه‌های قومی در معرض خطر کمک کنند و سیاست‌گذاران را در تصمیم‌گیری‌های آگاهانه‌تری در خصوص تقویت همگرایی و کاهش نابرابری‌ها راهنمایی کنند.

- تحلیل روند تغییرات هویتی و فرهنگی در اقوام مختلف خوزستان

مطالعه تغییرات هویتی و فرهنگی در میان اقوام مختلف خوزستان می‌تواند به درک بهتر از چگونگی تقویت یا تضعیف هویت قومی و تأثیر آن بر امنیت اجتماعی کمک کند. این تحقیق می‌تواند شامل بررسی تأثیر مراسم مذهبی و آیین‌های فرهنگی در تقویت روابط میان اقوام مختلف باشد و راهکارهایی برای بهبود انسجام اجتماعی ارائه دهد.

- تحلیل اثرات بحران‌های زیست محیطی بر روابط قومی

بحران‌های زیست‌محیطی، مانند کم‌آبی و آلودگی‌ها، تأثیرات عمیقی بر همگرایی قومی دارند. انجام تحقیقاتی بر تأثیر این بحران‌ها بر اقتصاد، فرهنگ و امنیت اجتماعی در خوزستان می‌تواند به شناسایی راهکارهای مناسب برای مدیریت این بحران‌ها و کاهش تنش‌ها در منطقه کمک کند.

- بررسی نقش رسانه‌ها و شبکه‌های اجتماعی در تقویت یا تضعیف همگرایی قومی:

تحقیقات آینده می‌توانند به تحلیل نقش رسانه‌ها و شبکه‌های اجتماعی در ایجاد یا کاهش تنش‌های قومی بپردازند. این تحقیق می‌تواند به درک بهتر از چگونگی بهره‌برداری از رسانه‌ها برای تقویت همگرایی و کاهش سوء تفاهم‌ها میان اقوام مختلف کمک کند.

- پژوهش در زمینه سیاست‌های امنیتی و اجتماعی و تأثیر آن‌ها بر امنیت ملی

تحقیقاتی که تأثیر سیاست‌های امنیتی و اجتماعی بر امنیت ملی و امنیت داخلی ایران را بررسی می‌کنند، می‌توانند به سیاست‌گذاران کمک کنند تا از ایجاد تنش‌های قومی جلوگیری کرده و امنیت ملی را تقویت نمایند. این تحقیقات می‌توانند شامل ارزیابی تأثیر مشارکت‌های سیاسی و توزیع منابع بر کاهش تهدیدات امنیتی در استان‌های حساس مانند خوزستان باشد. پیشنهادات ارائه‌شده در این بخش به‌ویژه در حوزه سیاست‌گذاری‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی می‌تواند به تقویت همگرایی قومی و کاهش تهدیدات امنیت ملی در خوزستان کمک کند. همچنین، پیشنهادات برای تحقیقات آینده می‌تواند به درک بهتر از روندهای اجتماعی و فرهنگی موجود در این استان کمک کرده و سیاست‌های مؤثرتری برای مدیریت تنش‌های قومی و تقویت امنیت داخلی ارائه دهد.

تحقیقات آینده همچنین می‌توانند:

- تأثیر سیاست‌های دولتی بر همگرایی قومی را در بلندمدت بررسی کنند.
- مطالعات تطبیقی با سایر جوامع چندقومیتی انجام دهند تا مشخص شود چه سیاست‌هایی در کشورهای دیگر برای تقویت همگرایی قومی موفقیت‌آمیز بوده‌اند.
- تحلیل‌های بیشتری درباره نقش رسانه‌ها در تقویت یا تضعیف انسجام قومی انجام دهند.

کتاب‌نامه

بوزان، بری(۱۳۷۸) *مردم، دولت ها و هراس: بازاندیشی امنیت ملی* (ترجمه مجتبی عطارزاده). چاپ اول، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.

دهقانی فیروزآبادی، سیدجلال. (۱۳۸۸). «امنیت هستی‌شناختی در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران»، *فصلنامه روابط خارجی*، شماره ۱، صص ۷۶-۴۱.

رابرت گر،تد(۱۳۸۸)، چرا انسانها شورش می کنند؟ترجمه علی مرشدی راد،چاپ سوم،تهران، انتشارات پژوهشکده مطالعات راهبردی

زارع‌زاده‌ابرقویی، رسول. (۱۳۹۶). «نگاه کپنهاگی به امنیتی‌سازی: مبانی و چالش‌ها»، *فصلنامه آفاق امنیت*، سال دهم، شماره ۳۶، صص ۹۱-۱۱۹.

عبدالله‌خانی، علی(۱۳۸۳). *نظریه‌های امنیت* .تهران: موسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر.

Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101.

Brubaker, R. (2004). *Ethnicity without groups*. Harvard University Press.

Buzan, B. (1991). *People, states and fear: An agenda for international security studies in the post-Cold War Era*. Lynne Rienner Publishers.

Buzan, B., & Wæver, O. (2003). *Regions and Powers: The Structure of International Security*. Cambridge University Press.

Cederman, L.-E., Wimmer, A., & Min, B. (2010). *Why Do Ethnic Groups Rebel? New Data and Analysis*. World Politics, 62(1), 87-119.

Creswell, J. W. (2013). *Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing Among Five Approaches* (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

Eisenstadt, S. N. (2000). Multiple modernities. *Daedalus*, 131(4), 1-29.

Fearon, J. D., & Laitin, D. D. (2003). Ethnicity, insurgency, and civil war. *American political science review*, *97*(1), 75-90.

Gellner, E. (1983). *Nations and Nationalism*. Cornell University Press

Giddens ,Anthony(1991), Modernity and Self-Identity: Self and Society in the Late Modern Age, California:Stanford University Press و

Harta, Lauramaria, (2012).“Book review of brent.j Steeles.On ontological security in international relation.Self Identity on the IR stat

Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic Inquiry*. Newbury Park, CA: Sage Publications.

Nasr, V. (2007). *The Shia revival: How conflicts within Islam will shape the future*. W.W. Norton & Company

Patton, M. Q. (2015). *Qualitative Research and Evaluation Methods* (4th ed.). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

Silverman, D. (2020). *Qualitative Research* (5th ed.). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

Smith, A. D. (1991). *National Identity*. University of Nevada Press